
NO FIXED
ADDRESS

उंबरठा 7

निश्चित पत्ता नाही

काही माणसांच्या आयुष्यात असा एक क्षण येतो, जेव्हा भूगोल नकाशा राहत नाही आणि अनुभव बनतो.

त्या दिवसापर्यंत जग पुस्तकांमध्ये असते.

छायाचित्रांमध्ये.

इतरांच्या कथांमध्ये.

बातम्यांमध्ये.

मग, अचानक, ती बातमी राहत नाही आणि प्रवास करण्याचा रस्ता बनते.

माझ्या बाबतीत हे हळूहळू घडले.

कोणतीही खास सकाळ नव्हती.

कोणताही महाकाव्यासारखा फोन नव्हता.

आयुष्याचे आधी आणि नंतर असे दोन भाग करू शकेल, अशी कोणतीही घोषणा नव्हती.

फक्त एक दार उघडले.

आणि त्या दारामागे जग होते.

जिथे तुम्ही मोठे झालात ती जागा सोडता, तेव्हा तुम्ही सर्वांत आधी हा भ्रम गमावता की तुमची जगण्याची पद्धत हीच जगण्याची स्वाभाविक पद्धत आहे.

हा एक आरोग्यदायी धक्का असतो.

त्या क्षणापर्यंत तुम्हाला वाटत असते की तुमच्या आजूबाजूला जे दिसत होते, तेच सामान्य आहे.

मग तुम्ही दुसरीकडे पोहोचता.

आणि तुम्हाला कळते की इतरही सामान्यपणे अस्तित्वात आहेत.

इतर लयी.

इतर मूल्ये.

इतर भीती.

इतर आशा.

आणि त्या सगळ्यांना तुमच्या सामान्यपणाइतकीच प्रतिष्ठा आहे.

सुरुवातीला मी निरीक्षण केले.

मी ऐकले.

मी समजून घेण्याचा प्रयत्न केला.

प्रत्येक देश एकाच मानवी कथेची वेगळी आवृत्ती सांगत असल्यासारखा वाटत होता.

भाषा बदलत होत्या.

चेहरे बदलत होते.

सवयी बदलत होत्या.

पण प्रश्न आश्चर्यकारकपणे तेच राहत होते.

कुटुंब कसे उभारायचे?

आदर कसा मिळवायचा?

ज्यावर प्रेम आहे त्याचे रक्षण कसे करायचे?

भविष्याला कसे सामोरे जायचे?

प्रत्येक वेळी प्रश्न फक्त त्याच्या उच्चाराच्या लहेजात वेगळा होता.

त्याच्या आशयात कधीच नाही.

आदल्या दिवसापर्यंत फक्त कागदावर असलेल्या शहरांमध्ये शिरताना मला जे विस्मय वाटले, ते मला आठवते.

विमानतळ.

रेल्वे स्थानके.

हॉटेले.

बैठकीची दालने.

रेस्टॉरंट्स.

रस्ते.

अनामिक जागा, ज्या माझ्या आयुष्याची प्रकरणे बनल्या.

अनेकांना वाटते की प्रवास करणे म्हणजे जागा बदलणे.

हे खरे नाही.

प्रवास करणे म्हणजे दृष्टिकोन बदलणे.

तुम्ही काहीही न शिकता एखादा खंड ओलांडू शकता.

किंवा तुम्ही एकच रस्ता ओलांडून पूर्णपणे बदलून बाहेर येऊ शकता.

तुम्ही कोणत्या डोळ्यांनी पाहता, यावर ते अवलंबून असते.

अनेक वर्षे मला वाटत होते की जगाचे निरीक्षण मी करत आहे.

मग मला कळले की जग माझे निरीक्षण करत होते.

प्रत्येक संस्कृती आरशासारखी वागते.

तुम्ही जे आहात, त्याची ती तुम्हाला वेगळी प्रतिमा परत देते.

काही देशांमध्ये मी संयम शिकलो.

इतरांमध्ये जुळवून घेणे.

आणखी काहींमध्ये शिस्त.

प्रत्येक जागेने माझ्या हातात असा एक धडा ठेवला, जो मला शिकायचा आहे हे मला ठाऊकही नव्हते.

आणि प्रत्येक वेळी तिने माझ्या आत असे काहीतरी ठेवले, जे आधी अस्तित्वात नव्हते.

तुम्ही बराच काळ परदेशात राहता, तेव्हा एक मजेशीर गोष्ट घडते.

"घर" या शब्दाचा अर्थ बदलतो.

तो आता पत्त्याशी जुळत नाही.

तो आता एखाद्या शहराशी जुळत नाही.

कधी कधी तो एखाद्या देशाशीही जुळत नाही.

तो काहीतरी अधिक फिरते बनतो.

अधिक खोल.

व्याख्या करायला अधिक कठीण.

तुम्ही जे सोबत घेऊन जाऊ शकता, तेच घर बनते.

तत्त्वे.

आठवणी.

तुम्ही ज्यांच्यावर प्रेम करता ती माणसे.

तुम्ही सांगत राहता त्या कथा.

बाकी सगळे बदलू शकते.

वेगवेगळ्या देशांमध्ये मी इतका काळ राहिलो आहे, की मला एक साधे सत्य समजले.

माणसे त्यांना ज्याची भीती वाटते, त्यात एकमेकांसारखी खूप अधिक असतात.

त्यांना विसरले जाण्याची भीती वाटते.

ज्यांच्यावर प्रेम आहे त्यांना गमावण्याची भीती वाटते.

अपयशाची भीती वाटते.

वेदनेची भीती वाटते.

काळाची भीती वाटते.

या वैश्विक भीतींवर आपले बरेचसे अस्तित्व उभारलेले असते.

आणि नेमके तिथेच सर्वांत खरे बंधही जन्म घेतात.

फरकांमध्ये नव्हे.

सामायिक नाजूकपणात.

प्रत्येक वेळी देश बदलला, तेव्हा मी काहीतरी मागे सोडले.

मित्र.

सवयी.

खात्री.

प्रत्येक वेळी मला काहीतरी दुसरे मिळाले.

नवे दृष्टिकोन.

नवी नाती.

नवे प्रश्न.

अंतिम हिशेब कधीच आर्थिक नव्हता.

तो मानवी होता.

जसजशी वर्षे जात गेली, तसतसे मला अधिक समजत गेले की आंतरराष्ट्रीय अनुभव म्हणजे पासपोर्टवर शिक्के जमवणे नव्हे.

तो म्हणजे आतल्या सीमा विस्तारणे.

कमी ताठर होणे.

स्वतःच्या खात्रीविषयी कमी खात्री असणे.

अधिक जिज्ञासू.

ऐकायला अधिक तयार.

जग बहुतेक वेळा बोलणाऱ्यांना बक्षीस देते.

आयुष्य मात्र ऐकता येणाऱ्यांना बक्षीस देते.

आणि वेगवेगळ्या संस्कृतींचे ऐकणे हा शिक्षणाचा एक अत्यंत परिणामकारक प्रकार आहे.

एका टप्प्यावर मी देश मोजणे थांबवले.

मी उड्डाणे मोजणे थांबवले.

मी प्रवास केलेले मैल मोजणे थांबवले.

मला समजले की सर्वांत महत्त्वाचे अंतर भौगोलिक नव्हते.

ते मनातले होते.

पूर्वग्रहाला समजुतीपासून वेगळे करणारे अंतर.

अज्ञानाला ज्ञानापासून.

भीतीला विश्वासापासून.

प्रत्येक अनुभवाने ते कमी करायला मला मदत केली.

अखेर त्याने मला अशी गोष्ट समजावली, जिचा मी अंदाज केला नव्हता.

जग फक्त माझ्या आजूबाजूलाच बदलत नव्हते.

ते माझ्या आत बदलत होते.

वर्षांपूर्वी निघालेली व्यक्ती आता अस्तित्वात नव्हती.

तिच्या जागी असा कोणीतरी होता, जो गोष्टींकडे वेगवेगळ्या कोनांतून पाहायला शिकला होता.

बरोबर असण्यात कमी रस असलेला आणि समजून घेण्यात अधिक रस असलेला कोणीतरी.

फरकांकडे कमी ओढला जाणारा आणि साम्यांकडे अधिक लक्ष देणारा कोणीतरी.

शेवटी मला समजले की सर्वांत मोठा बदल एका राष्ट्रातून दुसऱ्या राष्ट्रात जाणे हा नव्हता.

तो संकुचित दृष्टीतून व्यापक दृष्टीकडे जाणे हा होता.

जणू माझा आतला पत्ता बदलला होता.

कायमचा.

म्हणूनच हा उंबरठा देशांविषयी बोलत नाही.

तो नकाशांविषयी बोलत नाही.

तो सीमांविषयी बोलत नाही.

तो परिवर्तनाविषयी बोलतो.

कारण असा एक क्षण येतो, जेव्हा जग फक्त भूगोल बदलत नाही.

ते अर्थ बदलते.

आणि जेव्हा असे घडते, तेव्हा जगाचा शोध तुम्ही घेत नसता.

जग तुमच्या आत जगू लागते.

जगाने पत्ता बदलला होता.

आणि नवा पत्ता मी होतो.